

Tomasz Grzegorzczuk

ŚCIGANIE PRZESTĘPSTW NA WNIOSEK, Z UPOWAŻNIENIA
I NA ŻĄDANIE W PROCESIE KARNYM AUSTRII¹

Austriackie prawo karne cieszyło się w ostatnich latach sporym zainteresowaniem polskiej doktryny i piśmiennictwa. Publikacje na jego temat dotyczyły jednak tylko materialnego prawa karnego i związane były z faktem wejścia w życie w 1975 r. nowego austriackiego kodeksu karnego². W tym samym roku ukazał się jednolity tekst kodeksu postępowania karnego. Poprzedni pochodził z 1960 r. i do 1975 r. był wielokrotnie nowelizowany. Trzeba jednak i tutaj wskazać, że także po 1975 r. austriacki k.p.k. podlegał nowelizacjom w 1977, 1978 i 1979 r.³ W każdym razie stwierdzić można, że polskie publikacje dotyczące austriackiego prawa karnego nie mogą być pomocne w wyjaśnianiu problematyki objętej tematem tych uwag.

I. ŚCIGANIE NA WNIOSEK, Z UPOWAŻNIENIA I NA ŻĄDANIE
W AUSTRIACKIM SYSTEMIE TRYBÓW ŚCIGANIA PRZESTĘPSTW

1. Pojęcia: ściganie „na wniosek” (*auf Antrag*), „z upoważnienia” (*auf Ermächtigung*) i „na żądanie” (*auf Verlangen*) spotykane są nie

¹ Uwagi te są kontynuacją rozważań zawartych w artykule: T. Grzegorzczuk, *Ściganie na wniosek w procesie karnym Republiki Federalnej Niemiec*, „Acta Universitatis Lodzianis” 1982, Folia Iuridica, z. 10 s. 59 i n. O regulacjach socjalistycznych w tym zakresie zob. T. Grzegorzczuk, *O ściganiu na wniosek w świetle regulacji prawnych w niektórych europejskich państwach socjalistycznych*, „Problemy Praworządności” 1982, nr 12, s. 24 i n.

² Zob. np. J. Driendl, A. Spotowski, *O nowym austriackim prawie karnym*, „Państwo i Prawo” 1977, nr 4, s. 103 i n.; M. Filar, S. Frankowski, K. Poklewski-Kozieł, A. Spotowski, A. Wąsek, *Prawo karne niektórych państw Europy Zachodniej*, Warszawa 1982, s. 183—220.

³ W artykule tym posłużono się tekstem jednolitym z 1981 r.

tylko w austriackiej procedurze karnej. Znane są one np. także procesowi karnemu RFN. Od razu jednak zastrzec trzeba, że ich znaczenie w Austrii i w RFN jest różne. I tak w RFN ściganie na żądanie sprowadza się do sytuacji, w których państwo obce „żąda” ścigania sprawcy czynu skierowanego przeciwko jego organom lub przedstawicielom w RFN albo flagom bądź odznakom wystawionym w RFN (§§ 102—104 i 104a oraz 77e k.k. RFN)⁴. Tymczasem w Austrii ściganie na żądanie jest niczym innym, jak ściganiem z oskarżenia prywatnego (§ 2 ust. 2 k.p.k. Austrii). Jeżeli zaś chodzi o ściganie na wniosek i z upoważnienia, to o ile w RFN z upoważnienia ścigane są czyny skierowane przeciwko organom lub instytucjom, a upoważnienie pochodzi od odpowiedniego organu, zaś na wniosek — niektóre przestępstwa skierowane przeciwko osobom fizycznym, które jako pokrzywdzone mogą złożyć wniosek o ściganie⁵, to w Austrii w obydwu rodzajach ścigania wystąpić mogą osoby fizyczne lub organy bądź instytucje, a szereg czynów, które w RFN ścigane są na wniosek, w Austrii podlega ściganiu z upoważnienia, podczas gdy przestępstwa ścigane w RFN na żądanie w Austrii ścigane są na wniosek.

Tak więc mimo że obie procedury należą do tzw. systemu prawa niemieckiego, zachodzą między nimi istotne różnice zarówno gdy chodzi o ukształtowanie trybów ścigania, jak i w sferze przedmiotowego zakresu poszczególnych trybów.

2. W świetle poczynionych dotąd uwag stwierdzić można, że:

- a) ściganie przestępstw „na żądanie” (*auf Verlangen*) oznacza w austriackim procesie karnym prywatnoskargowy tryb ścigania;
- b) ściganie „na wniosek” (*auf Antrag*) i „z upoważnienia” (*auf Ermächtigung*) należy do trybu publicznoskargowego i ścigania z urzędu, stanowiąc swoiste odmiany tego trybu.

Podstawowa różnica między ściganiem na wniosek i ściganiem z upoważnienia jako odstępstwami od „czystego” ścigania przestępstw z urzędu sprowadzana jest w austriackiej doktrynie procesu karnego do tego, że przy ściganiu na wniosek prawo do ścigania karnego po stronie prokuratora jako oskarżyciela publicznego powstaje dopiero po złożeniu wniosku o ściganie przez uprawniony podmiot, podczas gdy przy ściganiu z upoważnienia prawo to rodzi się z chwilą zaistnienia czynu przestępnego, a upoważnienie do ścigania jest jedynie warunkiem jego

⁴ Zob. szerzej: T. Grzegorzczuk, *Ściganie na wniosek w RFN*, s. 62.

⁵ Tamże, s. 61—69.

realizacji⁶. Inne odrębności wiążą się z odmiennym uregulowaniem w sferze cofania wniosku i upoważnienia oraz ich podzielnością podmiotową. Szerzej będzie o tym mowa w dalszej części opracowania.

II. PRZEDMIOTOWY ZAKRES ŚCIGANIA NA ŻĄDANIE, Z UPOWAŻNIENIA I NA WNIOSEK W AUSTRIACKIM PROCESIE KARNYM

1. Sfera przestępstw ściganych w Austrii „na żądanie”, czyli w trybie prywatnoskargowym, jest ujęta dość szeroko i w k.k. obejmuje czyny, które można — według przedmiotu ochrony prawno-karnej — sklasyfikować w pięciu grupach.

Pierwszą, najszerszą, stanowią przestępstwa „naruszenia sfery prywatnej i określonych tajemnic zawodowych” z rozdz. 5 k.k., wśród których w trybie prywatnym ścigane są:

- a) naruszenie tajemnicy korespondencji (§ 118);
- b) naruszenie tajemnicy telekomunikacyjnej (§ 119);
- c) nadużycie urzędów do zapisu dźwięku lub podsłuchowych (§ 120);
- d) naruszenie tajemnic zawodowych określonych w § 121 ust. 1—3 (§ 121 ust. 6);
- e) nadużycie tajemnicy handlowej lub wytwórczej (§ 122);
- f) wywiad dotyczący tych tajemnic (§ 123) z wyjątkiem wywiadu na rzecz zagranicy (§ 124).

Drugą, dość szeroką grupę czynów ściganych „na żądanie” pokrzywdzonego tworzą niektóre przestępstwa „przeciwko cudzemu mieniu” z rozdz. 6 k.k. Wśród nich w trybie prywatnym ścigane są:

a) popełnione na szkodę małżonka, krewnego w linii prostej, brata lub siostry albo na szkodę innego członka rodziny, z którym sprawca żyje we wspólnocie domowej:

— kradzież i uszkodzenie rzeczy z wyjątkiem kradzieży rozbójniczej lub z bronią (§§ 129 pkt 4 i 131),

— zabór energii, sprzeniewierzenie, oszustwo, nadużycie zaufania, paserstwo, przywłaszczenie lub trwałe pozbawienie rzeczy,

— naruszenie prawa polowania lub rybołówstwa z wyłączeniem sytuacji, gdy sprawca działał w porozumieniu z inną osobą lub z bronią albo zawodowo (§ 138 pkt 3 i 4) bądź użył przemocy lub groźby jej użycia przy schwytaniu na gorącym uczynku (§ 140) — § 166 ust. 1 i 3 k.k.;

⁶ E. Foregger, E. Serini, *Strafprozessordnung (StPO 1975)*, Wien 1981, s. 8; •H. Röder, *Lehrbuch des österreichischen Strafverfahrensrechtes*, Wien 1963, s. 18.

b) podkopywanie kredytu określone w § 152 ust. 1 k.k.

Trzecia grupa przestępstw prywatnoskargowych to czyny przeciwko czci (rozdz. 4 k.k.) w postaci:

a) zniesławienia i zniewagi oraz postawienia zarzutu popełnienia przestępstwa po wykonaniu kary (§§ 111, 113 i 115 w zw. z § 117 pkt 1 zd. 1 k.k.);

b) tych samych czynów popełnionych na szkodę czci zmarłego (§ 117 pkt 3 k.k.).

Grupę czwartą stanowią przestępstwa przeciwko małżeństwu i rodzinie (rozdz. 9 k.k.), z których grona skragą prywatną ścigane są:

a) cudzołóstwo, chyba że poszkodowany małżonek wyraził na nie zgodę albo celowo je umożliwił bądź ułatwił albo przebaczył, w których to sytuacjach prawo do ścigania wygasa (§ 194 k.k.);

b) wprowadzenie w błąd przy zawieraniu małżeństwa przez zatajenie okoliczności powodujących jego nieważność (§ 193 pkt 1);

c) zmuszenie do małżeństwa przemocą lub groźbą (§ 193 pkt 2).

Ostatnią grupę omawianych czynów stanowią dwa przestępstwa, a mianowicie:

a) samowolne leczenie innej osoby, tj. bez jej zgody (§ 110);

b) tzw. *Vollrausch* (*Volltrunkenheit*), czyli popełnienie czynu — w tym wypadku ściganego „na żądanie” — w stanie niepoczytalności wywołanej spożyciem alkoholu lub innego środka odurzającego (§ 287 k.k.).

We wszystkich określonych wyżej sprawach jedynie pokrzywdzony — a w wypadku wskazanym w § 117 pkt 3 k.k. najbliżsi zmarłego (małżonek, krewni w linii prostej i rodzeństwo) — podjąć mogą ściganie karne sprawy w drodze skargi prywatnej (§ 2 ust. 2 k.p.k.).

2. Przestępstwa ścigane „z upoważnienia” stanowią w prawie austriackim dość szeroką grupę czynów. Po raz pierwszy pojawiły się one wraz z ustawą nowelizacyjną do kodeksu karnego z 17 grudnia 1862 r.⁷ W doktrynie austriackiej do dziś używa się niekiedy zamiennie określenia: czyny ścigane „za zezwoleniem” (*auf Zustimmung*)⁸. W pierwszej wersji grupa omawianych przestępstw nie była zbyt szeroka i obejmowała przestępstwa przeciwko czci popełnione wobec urzędników państwowych, osób wojskowych i duchownych przy pełnieniu przez nich swych funkcji zawodowych (art. V ustawy z 1862 r.). W aktualnym stanie prawnym kodeks karny z 23 stycznia 1974 r. przewiduje już

⁷ Zob. P. Stebelski, *Komentarz do austriackiego postępowania karnego*, Lwów 1901, s. 12—14; E. Krzymuski, *Wykład procesu karnego austriackiego*, Lwów 1910, s. 218.

⁸ Zob. P. Stebelski, *op. cit.*, s. 14; T. Rittler, *Lehrbuch des österreichischen Strafrechts*, Wien 1962, s. 102.

kilkanaście postaci takich czynów, które zgrupować można następująco:

a) z przestępstw przeciwko wolności:

— groźba karalna na szkodę osoby najbliższej, tzn. małżonka, krewnego w linii prostej lub rodzeństwa albo osoby, z którą sprawca pozostaje we wspólnocie domowej (§ 107 ust. 4 w zw. z ust. 1 i 2 k.k.),

— wprowadzenie w błąd innej osoby z wyjątkiem wprowadzenia w błąd urzędnika w związku z czynnością urzędową (§ 108 ust. 2 k.k.),

— naruszenie miru domowego (§ 109 k.k.);

b) z grupy czynów przeciwko czci:

— wszystkie te czyny, gdy popełniono je wobec Prezydenta Związku, Rady Narodowej, Rady Związkowej, Zgromadzenia Związkowego, parlamentu krajowego, Armii Związkowej lub jej samodzielnej jednostki albo urzędnika (upoważnienie pochodzić musi od znieważonego ciała lub urzędu albo osoby, a w przypadku armii od ministra obrony),

— wszystkie czyny przeciwko czci, których dopuszczono się wobec urzędników lub duchownych kościołów albo związków religijnych podczas wykonywania przez nich swych obowiązków (upoważnienie pochodzić może od pokrzywdzonego lub jego władzy przełożonej — § 117 ust. 2 zd. 1 k.k.);

c) spośród przestępstw naruszających sferę prywatną i tajemnicę zawodową (rozdz. 5 k.k.):

— naruszenie tajemnicy korespondencji przez urzędnika w wykonywaniu swych funkcji (§ 118 ust. 4 zd. 2 k.k.),

— naruszenie tajemnicy telekomunikacyjnej w podobnej sytuacji (§ 119 ust. 2 zd. 2 k.k.);

d) z grupy przestępstw przeciwko mieniu:

— naruszenie cudzego prawa polowania lub rybołówstwa (§§ 137, 138 k.k.) w sytuacji, gdy sprawca miał na danym terenie ograniczone prawo do polowania lub połowu ryb (§ 139 k.k.),

— wyłudzenie świadczenia (przejazdu środkiem komunikacji, wstępu na imprezy, świadczenia z automatu itp. — § 149 k.k.).

— drobne oszustwo z nędzy o ile nie ma charakteru oszustwa uprawianego zawodowo (§ 148) lub charakteru tzw. oszustwa ciężkiego z § 147 k.k. (§ 150 ust. 1 i 2 k.k.),

— drobne przestępstwa przeciwko mieniu (tzw. *Entwendung*⁹ — § 141 ust. 1 i 2 k.k.), tzn. przybierające postać kradzieży, przywłaszczenia, zaboru energii, sprzeniewierzenia, trwałego pozbawienia rzeczy lub naruszenia prawa do polowania bądź rybołówstwa, o ile nie mają charakteru rozboju, kradzieży z włamaniem, działania zawodowego lub z użyciem broni albo kłusownictwa z użyciem przemocy (§§ 129, 131,

⁹ Szerzej o istocie tego przestępstwa zob. T. Rittler, *op. cit.*, s. 184 i n.

138 pkt 2 i 3 oraz 140 k.k.), jeżeli popełniono je z nędzy, braku rozważli lub dla zaspokojenia zachcianki wobec rzeczy o drobnej wartości;

e) inne przestępstwa, a wśród nich m. in.:

— wspomniany wcześniej tzw. *Vollrausch* (czyli popełnienie czynu ściganego z upoważnienia w stanie odurzenia), który uniemożliwia przypisanie sprawcy winy za to przestępstwo (§ 287 ust. 2 k.k.),

— niedołożenie należytej staranności przy prowadzeniu pisma, jeżeli wydrukowane treści stanowią czyn ścigany z upoważnienia (§ 30 ust. 4 i 6 prawa prasowego)¹⁰.

Przedstawiony zakres czynów ściganych w Austrii „z upoważnienia” odbiega wyraźnie od zakresu podobnie ściganych przestępstw w omawianym uprzednio systemie prawnym RFN. W RFN ściganiu w tym trybie podlegają bowiem jedynie takie czyny, jak naruszenie czci organów konstytucyjnych, zdrada tajemnicy państwowej, nadużycie zaufania w służbie zagranicznej, przestępstwa wobec przedstawicielstw państw obcych i ich symboli, a więc czyny, które — najogólniej ujmując — godzą w organy państwowe lub interesy państwa. W systemie austriackim są to już czyny w większości godzące w interesy osób prywatnych, gdyż jedynie przy naruszeniu czci w grę wchodzi przestępstwa popełnione wobec tzw. osób urzędowych.

3. Krąg przestępstw kolejnej grupy, tj. ściganych „na wniosek” (*auf Antrag*) jest w Austrii stosunkowo ubogi. Obejmuje on następujące rodzaje przestępstw:

a) z grupy czynów przeciwko rodzinie:

— usunięcie małoletniego (tj. osoby, która nie ukończyła jeszcze 19 lat — § 74 pkt 3 k.k.) spod władzy osoby uprawnionej do wychowania (§ 195 ust. 3 zd. 1 k.k.) — wnioskodawcą może tu być owa osoba uprawniona do wychowania,

— udaremnienie urzędowo zarządzonych środków wychowawczych, przy którym wnioskodawcą może być władza upoważniona do rozstrzygania o stosowaniu tych środków (§ 196 ust. 1 i 2 k.k.);

b) wszystkie przestępstwa prywatnoskargowe (ścigane „na żądanie”), jeżeli sprawcą jest młodociany (§ 43 ustawy o postępowaniu z nieletnimi z 1961 r. — *Gesetz über die Behandlung junger Rechtsbrecher*)¹¹;

c) czyny przeciwko tzw. monopolowi emisji („Zettelmonopol”) Narodowego Banku Austrii (§ 81 ust. 3 *Nationalbankgesetz* z 1955 r.)¹² ścigane na wniosek Banku;

¹⁰ H. Röder, *op. cit.*, s. 18.

¹¹ Tamże, s. 17; T. Rittler, *op. cit.*, s. 102.

¹² T. Rittler, *op. cit.*, s. 457; H. Röder, *op. cit.*, s. 17.

d) przestępstwa kontynuowania zawodowego nierządu mimo kar policyjnych lub wbrew zarządzeniom sanitarnym (§ 5 ustawy z 24 maja 1885 r.)¹³. Przepisy tej ustawy przewidują wspomniane wyżej kary i zarządzenia zakazujące prowadzenia nierządu m. in. przy stwierdzeniu choroby wenerycznej, oferowaniu usług osobom, które nie ukończyły 18 lat lub oferowaniu tych usług w sposób wzbudzający zgorszenie¹⁴. Kodeks karny Austrii nie penalizuje samego nierządu. Karalny jest on jednak, gdy ma charakter homoseksualny (§ 209 i 210 k.k.) lub gdy jego przedmiotem są nieletni (do lat 14 — § 74 pkt 1 k.k.) albo gdy jest on uprawiany w obecności nieletniego (§§ 206—208 k.k.). W pozostałych sytuacjach osoba świadcząca nierząd może być pociągnięta do odpowiedzialności karnej z ustawy z 1885 r. na wniosek władz porządkowych, gdy narusza wspomniane wcześniej zakazy;

e) przestępstwa zakłócające stosunki Austrii z zagranicą w postaci:

— zamachu na państwo obce będącego zdradą stanu, tj. podejmowanie w Austrii działań mających na celu doprowadzenie przemocą lub groźbą jej użycia do zmian konstytucji obcego państwa lub oderwania terytorium (§ 318 ust. 1 w zw. z § 316 k.k.),

— poniżania symboli państw obcych lub instytucji międzynarodowych, do których należy Austria (§ 318 ust. 1 i 3 w zw. z § 317 k.k.) — w obu wypadkach wnioskodawcą może być tylko rząd związkowy Austrii (§ 318 ust. 1 k.k.);

f) wspomniany już tzw. *Vollrausch*, czyli popełnienie czynu ściganego na wniosek w stanie odurzenia, gdy stan ten wyłącza możliwość przypisania sprawcy danego czynu (§ 287 ust. 2 k.k.) — wnioskodawcą jest osoba, która byłaby uprawniona do złożenia wniosku, gdyby sprawca był poczytalny.

III. PROCESOWE ASPEKTY ŚCIGANIA NA WNIOSEK, Z UPOWAŻNIENIA I NA ŻĄDANIE W AUSTRIACKIM PROCESIE KARNYM

1. Jeżeli chodzi o ściganie ostatniej ze wspomnianych wyżej grup przestępstw, tj. czynów prywatnoskargowych, to — jak wcześniej wyjaśniono — podmiotem uprawnionym do wniesienia skargi jest wyłącznie pokrzywdzony. Skarga ta przebiera postać prywatnego aktu oskarżenia, ale może także być wyrażona w formie wniosku o przeprowadzenie śledztwa sądowego (§ 92 ust. 1 k.p.k.). W każdym jednak razie musi być wniesiona przed upływem 6 tygodni od powzięcia wiadomości o czynie i osobie sprawcy (§ 46 ust. 1 k.p.k.). Termin ten nie ma

¹³ H. Röder, *op. cit.*, s. 17.

¹⁴ T. Rittler, *op. cit.*, s. 313—314.

wprawdzie charakteru materialnoprawnego, ale powoduje wygaśnięcie prawa do oskarżania i stąd określany jest niekiedy jako „subiektywne przedawnienie”¹⁵. Skarga wniesiona do prokuratora lub policji wywiera swój skutek jedynie wówczas, gdy we wskazanym terminie przesłana zostanie do sądu¹⁶. Skarga może być oczywiście cofnięta i powoduje wówczas umorzenie postępowania; gdyby jednak cofnięto ją dopiero po otwarciu rozprawy, konieczne stałoby się wydanie wyroku uniewinniającego (§§ 46 ust. 3 i 259 ust. 2 k.p.k.). Na życzenie oskarżyciela prywatnego jego reprezentacji podjąć się może prokurator (§ 46 ust. 4 k.p.k.), który działa wówczas jak oskarżyciel prywatny, a sam proces nie nabiera charakteru publicznoskargowego¹⁷.

Szczególne rozwiązanie zawarte zostało w odniesieniu do przestępstw przeciwko czci popełnionych wobec urzędników lub duchownych kościołów i związków wyznaniowych, które to czyny — jak wcześniej wskazano — ścigane są z upoważnienia (§ 117 ust. 2 k.k.). Otóż jeżeli prokurator odmówi ścigania takiego przestępstwa, staje się on ścigany na żądanie, czyli z oskarżenia prywatnego, a pokrzywdzony może wnieść skargę w terminie 6-tygodniowym, licząc od daty powiadomienia go o decyzji prokuratora (§ 2 ust. 2 k.p.k. i § 117 ust. 2 zd. 4 i 5 k.k.).

Rozwiązania powyższego nie można utożsamiać z tzw. skargą subsydiarną (§ 48 k.p.k.), kiedy to pokrzywdzony popiera oskarżenie po odstąpieniu oskarżyciela publicznego, przy czym oskarżenie to pozostaje publiczne¹⁸. W przedstawionej wcześniej sytuacji skarga pokrzywdzonego ma charakter prywatny. Dochodzi tu do swoistej zmiany prawnoprocesowego charakteru czynu, który ze ściganego z upoważnienia staje się prywatnoskargowym (ściganym na żądanie pokrzywdzonego). W istocie zmiana ta oznacza powrót do pewnej reguły — tej mianowicie, że czyny godzące w cześć ścigane są właśnie na żądanie (§ 117 ust. 1 zd. 1 k.k.). Ściganie ich z upoważnienia, a więc skargą publiczną jest jedynie wyjątkiem od tej „zasady” (§ 117 ust. 1 zd. 2 i ust. 2 k.k.), od którego w omawianej sytuacji się odstępkuje.

2. Wspomniano uprzednio, że podstawowa różnica między ściganiem na wniosek i z upoważnienia sprowadza się do tego, że przy pierwszym wniosek jest warunkiem powstania prawa do ścigania spraw-

¹⁵ E. Foregger, E. Serini, *op. cit.*, s. 40.

¹⁶ H. Röder, *op. cit.*, s. 76.

¹⁷ Tamże, s. 75.

¹⁸ Szerzej na ten temat zob. H. Röder, *op. cit.*, s. 84 i n. Zob. też np. B. Budner, *Koncepcje uprawnień oskarżycielskich pokrzywdzonego w sprawach o przestępstwa ścigane z urzędu*, „Zeszyty Naukowe UŁ” 1972, seria I, z. 91, s. 23.

cy czynu, podczas gdy upoważnienie oznacza jedynie warunek realizacji tego prawa, które powstaje z chwilą popełnienia czynu. Konsekwencją takiego ujęcia problemu jest więc zakaz podejmowania jakichkolwiek czynności oznaczających ściganie, gdy brak jest koniecznego wniosku o ściganie, w tym także zakaz podejmowania dochodzenia policyjno-prokuratorskiego (*Vorerhebungen*)¹⁹. Tymczasem przy ściganiu z upoważnienia możliwe jest prowadzenie takiego dochodzenia jeszcze przed złożeniem upoważnienia, jednak nie może ono przerodzić się w postępowanie przeciwko osobie, dopóki nie zostanie złożone upoważnienie do ścigania²⁰. Należy zgodzić się z tezą, że przy ściganiu na wniosek inicjatorem ścigania musi być podmiot upoważniony do złożenia wniosku, podczas gdy przy ściganiu z upoważnienia inicjatorem pozostaje prokurator²¹. Jeżeli zatem w toku postępowania przygotowawczego w sprawie czynu ściganego z upoważnienia aktu tego nie złożono, prokurator jest zobowiązany zwrócić się do uprawnionego podmiotu z zapytaniem, czy udziela upoważnienia. Jeżeli w ciągu 14 dni upoważnienie nie zostanie udzielone, uznaje się, że nastąpiła odmowa jego złożenia (§ 2 ust. 5 zd. 1 i 3 *in principio* k.p.k.). W dwu sytuacjach termin ten jest jednak inny. I tak przy przestępstwach przeciwko czci popełnionych przeciwko podmiotom konstytucyjnym (prezydent, organy federalne i krajowe) wynosi on 6 tygodni (§ 2 ust. 5 zd. 3 *in fine* k.p.k.), co tłumaczy się faktem konieczności wydania w tej kwestii przez organ stosownej uchwały, podejmowanej niekiedy przez odpowiednie plena danego organu²². Natomiast przy przestępstwach przeciwko czci dotyczących urzędników lub duchownych w związku z wykonywaniem funkcji wspomniany termin określany jest przez ustawę jako termin, w którym w innych wypadkach pokrzywdzonemu służyłoby „żądanie ścigania” (§ 117 ust. 2 zd. 1 *in fine* k.k.). Oznacza to, że wynosi on 6 tygodni licząc od daty powzięcia wiadomości o czynie i sprawcy (§ 46 ust. 1 k.p.k.). Nie chodzi tu więc o termin odpowiedzi na zapytanie prokuratora, lecz wprost o termin procesowy do złożenia upoważnienia z inicjatywy samego pokrzywdzonego.

Niezłożenie żądania we wskazanych wyżej terminach powoduje powstanie przeszkody procesowej i zmusza do umorzenia postępowania²³. Od razu wskazać tu trzeba na odrębności przedstawionego rozwiązania

¹⁹ H. Röder, *op. cit.*, s. 18.

²⁰ Tamże.

²¹ A. Schönke, H. Schröder, *Strafgesetzbuch. Kommentar*, München 1976, s. 768; H. Röder, *op. cit.*, s. 18. Zob. też W. Daszkiewicz, *Oskarżyciel w polskim procesie karnym*, Warszawa 1960, s. 190.

²² E. Foregger, E. Serini, *op. cit.*, s. 8.

²³ H. Röder, *op. cit.*, s. 18.

w stosunku do regulacji RFN. Otóż w Niemczech Zachodnich obecna ustawa nie wyklucza prowadzenia dochodzenia zarówno w sprawach o czyny „wnioskowe”, jak i ścigane z upoważnienia, a co więcej — zezwala nawet na zastosowanie aresztu wobec podejrzanego mimo braku wniosku o ściganie (§ 130 k.p.k. RFN). Brak wniosku lub upoważnienia uniemożliwia jednak wniesienie oskarżenia i zmusza — tak jak w Austrii — do umorzenia postępowania²⁴.

3. Złożony wniosek lub upoważnienie mogą być cofnięte aż do zakończenia rozprawy (§ 2 ust. 4 *in fine* i ust. 5 *in fine* k.p.k.). Rozwiązanie to likwiduje istniejącą do 1975 r. różnicę między wnioskiem i upoważnieniem, sprowadzającą się do niemożności cofnięcia upoważnienia ścigania przy istnieniu prawa do cofnięcia wniosku²⁵.

Utrzymana natomiast została różnica między obu aktami woli, gdy chodzi o ich podmiotową podzielność. Otóż rozwiązanie austriackie — w przeciwieństwie do unormowania RFN, które oba oświadczenia woli traktuje tu jednakowo (§ 77e w zw. z 77d k.k. RFN) — przewiduje niemożność podzielności wniosku o ściganie. Uprawniony podmiot może wniosek złożyć lub zeń zrezygnować, nie może natomiast ograniczać jego podmiotowego zakresu²⁶. Wyjątek dotyczy jedynie spraw niepełnoletnich, co wiąże się z faktem, iż na wniosek ścigane są tu wyłącznie czyny będące normalnie prywatnoskargowymi, a skarga prywatna może być podmiotowo ograniczana. Przeniesiono więc to rozwiązanie także na grunt ścigania wnioskowego tych przestępstw (§ 43 ust. 1 *Jugendgerichtsgesetz* z 1961 r.²⁷).

Odmienne wygląda omawiany problem na gruncie upoważnienia do ścigania. Przepis § 2 ust. 5 zd 5 k.p.k. przewiduje, że zakres podmiotowy upoważnienia określa podmiot je składający, a ten winien wskazać osobę, której ścigania się domaga. Może on zatem dowolnie określać krąg ściganych sprawców, przy czym organ ścigający jest zobowiązany do przestrzegania granic podmiotowych upoważnienia²⁸. Rozwiązanie austriackie jest tu zbieżne z uregulowaniem zawartym w prawie karnym RFN.

4. Spoglądając na odrębności w regulacjach austriackiej i zachodnoniemieckiej nie można zapominać, że czyny, które w RFN ścigane są na wniosek lub z upoważnienia, w Austrii z reguły podlegają ści-

²⁴ Zob. szereg: T. Grzegorzczuk, *Ściganie na wniosek w RFN* s. 73—74.

²⁵ Zob. H. Röder, *op. cit.*, s. 18.

²⁶ Tamże.

²⁷ Tamże.

²⁸ Tamże, s. 19.

ganiu z oskarżenia prywatnego lub z upoważnienia. Skoro zaś obie regulacje przewidują tu możliwość prowadzenia postępowania przygotowawczego, cofania oświadczenia oraz podzielność podmiotową, to okazuje się, iż w większości przypadków sytuacja procesowa sprawcy podobnych przestępstw w RFN i w Austrii, mimo różnic w samym ustawowym rozwiązaniu zasad ścigania, będzie jednak w wielu sprawach dość podobna. Oczywiście nie umniejsza to znaczenia odrębności regulacji obu państw zarówno gdy chodzi o stronę materialno-prawną, jak i proceduralną.

* * *

Poczynione uwagi nie wyczerpują całokształtu problematyki ścigania na wniosek, z upoważnienia i na żądanie w procesie karnym Austrii. Ich celem było wskazanie podstawowych odrębności w regulacji prawnej tych trybów ścigania przestępstw przede wszystkim w porównaniu z unormowaniem RFN, a pośrednio i polską regulacją tych problemów.

Katedra Postępowania Karnego
i Kryminalistyki UŁ
Zakład Postępowania Karnego

Tomasz Grzegorzczuk

STRAFVERFOLGUNG AUF ANTRAG, AUF ERMÄCHTIGUNG UND AUF VERLANGEN IN DER STRAFPROZESSORDNUNG ÖSTERREICHS

Im Aufsatz werden Erwägungen fortgesetzt, die mit den Publikationen in „Acta Universitatis Lodzensis“ vom Jahre 1982, Folia Iuridica Nr. 10 begonnen wurden und die Prozedur der BRD betreffen.

Im ersten Teil dieser Arbeit beschäftigt sich der Verfasser mit der Präzisierung des Begriffsumfanges der Bezeichnungen Strafverfolgung auf Antrag, Strafverfolgung auf Ermächtigung und auf Verlangen im österreichischen Strafprozeß, wobei auch die BRD-Prozedur berücksichtigt wird, wo diese Begriffe einen etwas anderen Inhalt aufweisen. Charakterisiert wurden auch die allgemeinen Voraussetzungen des Strafverfolgungssystems im österreichischen Recht.

Der zweite Teil befaßt sich eingehend mit dem gegenstandsmäßigen Umfang jedes der drei Verfahren, wobei auf die diesbezüglichen Unterschiede in den Prozeduren Österreichs und der BRD hingewiesen wird. Es wurde vor allem der Umstand hervorgehoben, daß für eine Reihe strafbarer Handlungen, die in der BRD der Strafverfolgung auf Antrag unterliegen, in Österreich die Strafverfolgung auf Ermächtigung

vorgesehen ist, dagegen Handlungen, die in der BRD die Strafverfolgung auf Verlangen auslösen, werden in Österreich in der Regel auf Antrag verfolgt.

Im dritten Teil werden die Hauptfragen der einzelnen Verfahrensarten im Strafverfahren erörtert. Berücksichtigt sind vor allem die Termine für Geschädigte, denen bei Geltendmachung ihrer Rechte Unrecht widerfahren war, die Frage der subjektbezogenen Teilbarkeit des Antrags und der Ermächtigung sowie die der Widerrufung derselben und die Folgen solcher Entscheidungen für den Prozeß. Im Unterschied zur Prozedur der BRD gilt im österreichischen System der Grundsatz der Unteilbarkeit des Antrags auf Strafverfolgung und der Teilbarkeit der Ermächtigung zur Strafverfolgung, wobei die Möglichkeit gewährt wird, die beiden Willensäußerungen zurückzuziehen.